

Vallen in Gods hand

Voorganger: Ds. Jurjen Zeilstra

Lezingen:

1^e schriftlezing: Hooglied 8, 6-7

2^e schriftlezing: Handelingen 1, 1-11

3^e schriftlezing: Marcus 16, 9-20

Inleiding

Er zijn kerken die geen diensten meer organiseren op hemelvaart. Ik vind dat een gemis. Ook al komen er wellicht niet zoveel mensen, het is een schitterend en betekenisvol feest om, zo mogelijk, in de open lucht te vieren.

Hemelvaart is theologisch een heel belangrijke stapsteen tussen Pasen en Pinksteren wat helaas door weinig mensen, ook in de kerk nog, wordt beleefd. Het is de veertigste dag na Pasen, over tien dagen zal het Pinksteren zijn. De hemelvaart van de opgestane Jezus te vieren doet mensen beseffen dat het niet kan gaan om de letterlijkheid van wat er wordt verteld. Dit is een inzicht dat in de kerk en daarbuiten vaak niet wordt gemist. Dat er juist zo, figuurlijk begrepen, een licht van Godswege valt op de diepere lagen van ons eigen kwetsbare leven is een zegen.

Thema: Vallen in Gods hand

Gemeente van Christus,

‘op een lichte wolkenwagen, wordt de Heer van d’aard gedragen,’ zongen wij vroeger. Zo zou ik dat nu niet meer aan kinderen vertellen. Het is al vaak opgemerkt en iedereen die er even wat langer over nadenkt kan het begrijpen. Jezus stijgt niet *letterlijk* op. Het in de hemel opgenomen worden, waarvan sprake is in de laatste verzen van het verlengde slot van Marcus,¹ wordt ook vermeld aan het eind van het Lukas evangelie en daar zelfs wat uitgebreider.² Het wordt nog verder uitgewerkt aan het begin van het boek Handelingen, maar dan niet als een slot, maar als een startblok. U weet, Lucas is ook de auteur van Handelingen, dat dus als een deel 2 volgt op deel 1 het evangelie. In het midden staan dan de kruisiging en de opstanding, als een dubbel scharnier. Direct daaraan verbonden is het verhaal van de Hemelvaart, niet als een afsluiting, maar als een ontsluiting van de wereld voor het verhaal van de levende Heer.

Letterlijk is er geen bestemming recht omhoog. Dat kunnen wij zo niet meer denken. Misschien konden ze dat nog wel in de antieke wereld, maar sinds wij weten dat de wereld niet plat is, maar een bol, is recht omhoog aan de ene kant recht naar beneden aan de andere kant. Jezus bevindt zich niet letterlijk tussen de sterren. God woont niet ‘achter de maan’. Er is onder

de aarde geen hel. En toch kunnen wij in beelden denken, toch raakt ons de betekenis van de hemelvaart in het hart, als wij maar durven kijken in het bijbels perspectief. De bijbel is immers op te vatten als een ‘kijkdoos’ met onnoemelijk veel figuren achter elkaar, waarin van boven licht valt. Tal van beelden achter elkaar liggend staan in zinsverband. Daar zit diepte in, een levensecht reliëf..

Het Jodendom heeft nooit willen weten van heilige bodem. Men heeft verlangd naar het beloofde land, zeker. Maar dat was geen land door grenspaaltjes omgeven. De betekenis van dat land lag omschreven in de ethiek van de Tien Geboden. Tussen de uittocht uit het slavenbestaan in Egypte en de intocht in het beloofde land, ligt het moment waarop het volk de Tora ontvangt en het proces dat het daarmee leert te leven. Waar het om ging was de kwaliteit van het leven in Israël, ‘arets Israël’. Het verabsoluteren van het vaderland is geen bijbelse opdracht.³ De grote identificatiefiguur in het geloof, Abraham, was een zwerver zonder vaste woon- of verblijfplaats.

Mijn vader was een zwervende Arameeër. Hij trok naar Egypte en woonde daar als vreemdeling met een handvol mensen...⁴

Dat mogen ze nooit vergeten, ook niet als ze al lang wonen in het beloofde land. Zelf zijn ze vreemdelingen geweest. Juist daarom is het ook een opdracht die ze aanspreekt om goed voor vreemdelingen te zijn.⁵ Toen in 1961 Joeri Gagarin als eerste mens een ruimtereis om de aarde maakte, was de Frans-Joodse filosoof Emmanuel Levinas daarvan diep onder de indruk. Niet zozeer het technische hoogstandje van de Russen, hoewel ook dat bewondering afdwong, maar het feit dat een mens ‘de plaats’ verlaten had en duidelijk demonstreerde dat wij niet aan de aarde gebonden zijn, hield Levinas bezig. Wij zijn wereldburgers, eigenlijk kosmopolieten, niet gebonden aan de aarde of een deel daarvan als heilige grond.⁶ Hij stelde deze overweging tegenover die van Heidegger die in zijn filosofie van het wonen, aandacht vroeg voor de heiligheid van de voorouderlijke grond. De joden in Nazi-Duitsland hebben geweten wat dit in de praktijk kon betekenen.

Zo wordt de Messias niet gevonden in een bepaald heiligdom en ook niet in een knap omschreven heilige leer. Hij ontstijgt de menselijke bezitsdrang. Hij

overstijgt hun belangenpolitiek en verdedigingsmechanismes. Zijn lichaam op aarde is niet aan plaats gebonden. Het wordt gevonden waar gastvrijheid regeert.⁷

Zo staan de leerlingen van Jezus op het punt uitgezonden te worden, de wereld in. Tal van Oudtestamentische verhalen klinken dan mee in het verhaal van de hemelvaart. Allerlei voorbeelden flitsen door mijn hoofd. Ik moet denken aan Mozes die de berg opgaat en tenslotte door God zelf wordt begraven en van wie door niemand ooit een graf kon worden gevonden;⁸ Elia die niet stierf, maar door een de vurige wagen werd opgenomen;⁹ De plechtige Psalm 47, afkomstig uit de cultus van Jeruzalem, die de troonsbestijging van God zelf bezingt; het visioen van Daniel komt mij in gedachten, die iemand ziet komen 'met de wolken van de hemel' die eruit zag als een mens en aan wie macht, eer en het koningschap over alle volken wordt gegeven.¹⁰ Minder direct en minder gebruikelijk is het om de hemelvaart te verbinden met Hooglied. Toch hebben we vandaag die beroemde verzen over de liefde gelezen die ik hier graag nog eens herhaal:

Draag mij al een zegel op je hart,
als een zegel op je arm.
Sterk als de dood is de liefde,
beklemmend als het dodenrijk de
hartstocht.
De liefde is een vlammend vuur,
een laaiende vlam.
Zeeën kunnen haar niet doven,
rivieren spoelen haar niet weg.
Zou een man met al zijn rijkdom liefde
willen kopen,
dan werd hij smadelijk veracht.¹¹

Ik denk dat dit vandaag de sleutel mag zijn. Religie ontstaat rond het graf. Dat moet al in oeroude tijden zo geweest zijn. Maar het graf is altijd weer een plaats die verlaten moet worden. Het graf hoort bij de aarde. Maar wij leven op de hemel af. Terwijl afscheid moest worden genomen van de doden, droegen de levenden hun geliefden in hun hart met zich mee. Er was en bleef een niet tastbare, maar wel onaantastbare band die mensen verenigde in een goddelijk scheppingslicht.

De moderne tijd heeft ons veel goeds gebracht, maar ook veel afgenomen. De naïeve manier waarop antieke culturen leven en dood in verband brachten, staat vandaag onder verdenking van domheid en bijgeloof. Dat is jammer. Niet dat er geen domheid en bijgeloof bestaan, maar de ongenueerde manier waarop geloof vaak wordt af geserveerd, is zelf niet erg diepzinnig. De wijze waarop vanouds in beeldtaal hemel en aarde in verband worden gebracht heeft,

naar mijn inzien nog altijd wel degelijk recht van spreken, ook in moderne, of postmoderne tijden. Juist in het verhaal van de hemelvaart van Christus, gaat het niet om het je blindstaren op een hemel letterlijk daarboven. De hele pointe van het verhaal is juist het aanvaarden van je opdracht hier op aarde, maar wel in naam van de hemel!

Kortom, juist het afschaffen van de hemel brengt de hel op aarde. Ik ga het anders zeggen. De verabsolutering van het louter goede hoort thuis, niet op aarde, maar in de hemel. Wie daar geen ruimte meer aan biedt in voelen en denken, loopt het gevaar het absolute te gaan projecteren onder de mensen. Dat gebeurt volop. Nog anders gezegd, wij doen er goed aan God de eer te geven, vanwege de levensruimte voor de mensen. Zonder een hemelse God zijn er immers altijd mensen die dreigen zijn plaats op aarde te gaan innemen.

Helaas zijn er voorbeelden te over. We kunnen denken aan dictators en hun eis van absolute gehoorzaamheid. Maar tegenwoordig wemelt het ook van de terroristische groepen die claimen Gods wil te verdedigen met hun geweld. Zo legitimeren zij de gruwelijkste misdaden. Subtieler misschien en moeilijker te ontmaskeren zijn de machten van het grootkapitaal en het materialisme, waaraan mensen gemakkelijk verslaafd kunnen raken. Ook dat zie je telkens weer gebeuren.

De opgestane Jezus spreekt met zijn leerlingen over het Koninkrijk Gods. Dat is een beeld, helaas zo vaak verkeerd verstaan, ook door de leerlingen zelf. De kerk heeft er zo vaak naast getast. Maar dit is geen koninkrijk dat je dient door er de wapens voor op te nemen. De koning van dit rijk vraagt om de loyaliteit van je hart. Dat gaat om liefde. Maar liefde voor hem vertolkt zich in het omzien naar anderen, ja in een liefde sterk als de dood. In dit koninkrijk gaan levenden en doden samen op, geborgen in de onmetelijke ontferming van de grote koning.

'Uw koninkrijk kome,' de derde bede uit het Onze Vader, heeft dan direct betrekking op onze houding wanneer wij met open ogen in de wereld staan. Naar dit koninkrijk van vrede en recht zien wij verlangend uit. Daar een bijdrage aan verlenen, daartoe komen wij telkens weer tezamen rondom, wat in de beeldtaal van Hooglied, mag heten een laaiende vlam van liefde. Dat is de liefde van Christus, een aanstekelijke liefde, een vlam die nooit is gedoofd.

In zijn beroemde gedicht 'Herfst', toont Rilke ons een God die van de natuur niet te scheiden is. Onvermijdelijk overvalt ons allen eens de dood. Maar die dood is onderdeel van de schepping zelf en dus van een scheppend altijd maar doorgaand proces. Dat gaat door, ook wanneer onze individuele gestalte vervalft. In

die zin is er zachtheid in het vallen, immers wij vallen in handen van de Schepper zelf en die is één.

Christus is ons daarin voorgegaan. Zijn dood leidde hem tot zijn God. In zijn dood hebben zijn leerlingen de opdracht ervaren apostelen te worden, de wereld in te gaan. Zij hebben ervaren dat hij tot hen is blijven spreken, ja dat hij leeft? in hen en zij in hem.

Gedicht: Herfst (R.M. Rilke)

De blad'ren vallen, vallen als van ver
als sterven in de hemel verre gaarden;

ze vallen met ontkenkende gebaren.

En in de nachten valt de zware aarde
de eenzaamheid in, weg van elke ster.

Wij allen vallen. Deze hand hier valt.
En welke je ook ziet: het is in alle.

En toch één is er die al dit vallen
oneindig zacht in zijne handen houdt.¹²

Amen.

Noten

¹Marcus 16,19.

²Lucas 24,51.

³Nationalisme, zoals we dat nu kennen, is een uitvinding van de 19e eeuw.

⁴Deuteronomium 26,5.

⁵Cf. Leviticus 19,34; Leviticus 25,23 en 25,35. Er staat niet bij: Als het er erg veel zijn ondersteun je de vreemdelingen maar niet.

⁶E. Levinas, 'Heidegger, Gagarine et nous' in: Levinas, E., *Difficile liberté. Essais sur le judaïsme* (2e druk), Paris 1976, 299-203. Levinas stelde zijn visie op het 'voorbij-de-plaats' tegenover de visie op het wonen van zijn leermeester in de fenomenologie, Heidegger. Het grote verschil was gastvrijheid en het ontbreken daarvan. Cf. Keij, J., *De filosofie van Emmanuel Levinas. In haar samenhang verklaard voor iedereen*, Kampen 2006, 127-137.

⁷Het is te hopen dat Europa zich niet gaat gedragen als een fort van welvaart dat de ophaalbruggen krampachtig heeft opgetrokken, nu de migratiestromen niet meer te stoppen lijken vanwege het onrecht dat de wereld regeert.

⁸Deuteronomium 34,6.

⁹2 Koningen 2.

¹⁰Daniël 7,13.

¹¹Hooglied 8, 6-7.

¹²Rainer Maria Rilke - *Herbst*

Die Blätter fallen, fallen wie von weit,
als welkten in den Himmeln ferne Gärten;
sie fallen mit verneinender Gebärde.

Und in den Nächten fällt die schwere Erde
aus allen Sternen in die Einsamkeit.

Wir alle fallen. Diese Hand da fällt.
Und sieh dir andre an: es ist in allen.

Und doch ist Einer, welcher dieses Fallen
unendlich sanft in seinen Händen hält.

Figuur 1: Himmelfahrt (Wildunger Altar, Konrad von Soest)